

KÖNYVEKRŐL

DENKINGER GÉZA: Valószínűségszámítás. Budapest, 1978. Tankönyvkiadó. 284 p.

A matematikai módszerek közgazdasági alkalmazásának terjedésével egyre inkább előtérbe kerülnek az ökonometriai módszerek, amikor a matematikai statisztika módszereinek egy önállósult körét használjuk fel gazdasági jelenségek és összefüggések elemzésére. E módszerekkel sztochasztikus modelleket képezünk, feltételezve, hogy e modellek megragadják az ugyancsak sztochasztikus jellegű összefüggések specifikus tulajdonságait és időbeli és térbeli alakulásukat. Ezek a modellek mindig egy feltételrendszert tartalmaznak, amelyen végül a modelltől levont következtetések is alapulnak. E feltételek a modellek valószínűségi változóira, azok eloszlására és jellemzőire vonatkoznak. Ily módon a modellek matematikai alapját a valószínűségszámítás (és a kapcsolódó matematikai statisztika) képezi.

Az alkalmazásokban egyre több példát találunk sztochasztikus modellekre, de viszonylag elhanyagoljuk a modellek, az alkalmazott módszerek feltételrendszerének vizsgálatát, s ami ezzel meghatározóan összefügg, a levont következtetések, s így maga a modell jóságának, realitásának vizsgálatát.

E bevezetéssel arra kívántam utalni, hogy mennyire fontosnak és időszerűnek tartom a hazai matematikai-közgazdasági alkalmazások szempontjából a valószínűségszámítási ismeretek terjesztését. Ezt a célt véleményem szerint nagyon jól szolgálja Denkinger Géza: Valószínűségszámítás c. könyve, amelyet a Tankönyvkiadó adott ki 1978-ban. Bár elsősorban egyetemi tankönyv, igen jól használhatják kézikönyvként olyan nem matematikus, de a matematikai-közgazdasági módszerekkel foglalkozó kutatók is, akik igénylik (és ezt nem kerülhetik el) az alkalmazott módszerek elméleti alapjaival való ismerkedést. Erre a célra használható magyar nyelvű könyv alig található a szakirodalomban ezért is

időszerű volt megjelentetése. Az említett felhasználást megkönnyíti a könyv világos és logikus felépítése és tárgyalásmódja. Ahogy a szerző az előszóban megállapítja, műve az ismeretek különböző szintjén, különösebb előtanulmányok nélkül is használható. A legszükségesebb bevezetést a könyv első két fejezete tartalmazza.

Az első fejezet a kombinatorikával foglalkozik. Annyit tárgyal a témából, amennyit a felhasznált fogalmak és tételek tárgyalása megkövetel. A második fejezet az eseményalgebra alapfogalmait, pontos definícióját és az események halmazán értelmezett műveleteket tartalmazza. Míg ez a fejezet a valószínűségszámítás klasszikusnak nevezett részének tárgyalásához elengedhetetlen, megismerkedhetnek vele azok az olvasók is, akik matematikai tanulmányaik során még egyáltalán nem, vagy alig foglalkoztak halmazalgebrával. A valószínűségszámítás szorosabb értelemben vett tárgyalása a harmadik fejezetben kezdődik. A véletlen tömegjelenségekben érvényesülő tapasztalati nagy számok törvényének ismertetése vezet el a valószínűség fogalmához. A valószínűségelmélet alapját a Kolmogorov-féle axiómák képezik. A valószínűség fogalmát logikai úton közelíti meg az ún. klasszikus képlet. Utána megismerkedhetünk a valószínűségszámítási tételekkel, a feltételes valószínűség fogalmával, a teljes valószínűség tételével és a Bayes tétellel. A valószínűségszámítás alkalmazását az eseménytérrel értelmezett függvények, s e függvények vizsgálata teszi lehetővé. A negyedik fejezet definiálja a valószínűségi változót, majd a legfontosabb diszkrét eloszlások tárgyalásával elvezet az eloszlásfüggvény tárgyalásához. Miután megismerkedhetünk az eloszlások két legjellemzőbb momentumával, a várható értékkel és a szórással, a néhány leggyakrabban alkalmazott diszkrét és folytonos valószínűségeloszlás tulajdonságai következnek.

Az ötödik, elméleti jellegű fejezet a Csebisev egyenlőtlenséggel, a nagy számok törvényének Bernoulli-féle alakjával és a

sztochasztikus konvergencia fogalmával foglalkozik.

A gazdasági jelenségek vizsgálatánál általában több jelenség együttes elemzése és ezek kapcsolatának vizsgálata szükséges. Ezért az alkalmazások szempontjából fontos a hatodik fejezet, a valószínűségi vektorváltozók és a többdimenziós eloszlások bevezetése, valamint a valószínűségi változók transzformáltjai és egyszerűbb függvényei eloszlásának tárgyalása. A valószínűségi változók függetlenségének definícióját követően a sztochasztikus kapcsolat szoroságát mérő korrelációs együtthatóval és kovarianciamátrixszal ismerkedhetünk meg.

Gyakran elfelejtkezünk arról, hogy az ökonometriai modellekkel származtatott prognózis-értékek feltételes várható értékek. Ezeknek a következetes értelmezéséhez ismernünk kell a feltételes valószínűség-eloszlásokat és tulajdonságaikat, és a kapcsolódó elsőfajú és másodfajú regressziós függvényeket. Ez a témája a hetedik fejezetnek.

A nyolcadik, ismét elméleti rész, a generátorfüggvénnyel, a karakterisztikus függvénnyel foglalkozik, és a központi határeloszlási tétel bizonyítását adja. A befejező kilencedik fejezet ismét a gyakorlat szempontjait tartja szem előtt, amikor a matematikai statisztika néhány legfontosabb valószínűségeloszlását ismerteti. Szinte egyetlen lépést sem tehetünk sztochasztikus modellek alkalmazása terén úgy, hogy ne lenne szükségünk a becsült mutatók szignifikanciájáról tájékoztató F -, t -, χ^2 -, stb. próbák alkalmazására. A regressziós programcsomagok felhasználása is elképzelhetetlen e próbák mutatóinak értelmezése nélkül. Ezért az ismertetett eloszlástípusok és a kötet végén közölt táblázatok nagyon jól használhatók segédanyagként.

Összegezve az elmondottakat, Denkinger Géza Valószínűségszámítás c. könyve tényleges hiányt pótol a magyar szakirodalomban, s egyetemi tankönyvként való felhasználásán túlmenően, ajánlható mindazon olvasóknak, akik sztochasztikus módszerekkel és modellekkel foglalkoznak. A könyv hatékony felhasználását segíti a szerző Valószínűségszámítási gyakorlatok c. könyve, amely szintén a Tankönyvkiadó gondozásában jelent meg 1977-ben.

HULYÁK KATALIN

WÖFLING, M.: Az NDK népgazdaságának ökonometriai modellje. (Ein ökonometrisches Modell der Volkswirtschaft der DDR.) Berlin, 1977. Akademie-Verlag. 151 p.

A könyv a Német Demokratikus Köztársaság ökonometriai modelljét mutatja

be. Bár nem ez az első népgazdasági ökonometriai modell a Német Demokratikus Köztársaságban (az elsőt, a DÖM-1 modellet 1971-ben készítették), a munka mégis úttörő jelentőségű: könnyen érthető és logikus sorrendben viszi végig az olvasót az ökonometriai modellezés egyes fázisain; mindig a legkiszűrt eszközöket alkalmazva, sőt kifejezett didaktikai céllal. Szerzője, Manfred Wöfling, szerencsésen foglalta össze könyvében az NDK Tudományos Akadémiája Közgazdasági Intézetében folyó ökonometriai elemzések eddigi tapasztalatait. A könyv harmadik fejezetének egy részét (a nemzeti jövedelem felhasználásáról szóló részt) dr. Edith Biebler, a negyedik fejezetet (a modell paramétereinek becsülésével foglalkozó kérdések) Karin Schiele, a Közgazdasági Intézet munkatársai írták. Művéket bizonyos értelemben hézagpótlónak is szánták, mert — mint az Előszóban kifejtik — a matematikai modellek illetve módszerek között az NDK-ban mindaddig viszonylag csekély szerep jutott az ökonometriai modelleknek.

A könyv hat fejezetet foglal magában. Az első az ökonometriai modell általános jellemvonásaival, a második a modell egyenleteivel és változóival foglalkozik. A harmadik fejezet lényegében a közgazdasági mondanivaló döntő súlyát hordozza (a népgazdasági újratermelési folyamat tükrözésének gazdasági és statisztikai problémái). A negyedik fejezet a modell paraméterbecslési módszereivel és tesztjeivel foglalkozik; az ötödik a modell gyakorlati alkalmazásaival (előrejelzés, szimuláció, tervezés). A rövid hatodik fejezet a modell továbbfejlesztési lehetőségeiről szól.

A modellezés célját a szerző a népgazdasági összefüggések, elsősorban az újratermelési folyamattal kapcsolatos jelenségek elemzésében, jobb megismerésében látja. Ezek a jelenségek rendkívül szerteágazóak: tisztán gazdasági kérdéseken túl (így például a fogyasztás-felhalmozás aránya, beruházások allokációja, termelékenység) demográfiai szempontok, tudományos-technikai haladás, ökológiai aspektusok is közrejátszanak, nem is szólva a külkereskedelmi egyenleteken, illetve változókön keresztül beérkező világgazdasági hatásokról.

A modell az 1965–1973 időszak éves megfigyelési adataira épült (mindössze 9 megfigyelés), de a vizsgált jelenségek idősorai jelentősebb töréseket, kilengéseket nem mutatnak. Kevésbé mondható szerencsésnek a modell elnevezése az ISI-1 (Iteratives Simulationsmodell) kifejezés könnyen félreértésre adhat alkalmat, mert az ISI elnevezés a Nemzetközi Statisztikai Intézetnek van fenntartva.

A modell szerkezete részben rekurzív,

részben interdependens vonásokat visel magán. A 207 egyenlet közül csak 48 képezi a modell magvát, amelyet szimultán módszerrel becsülnek, s amelynek egyenletei öt különálló blokkba sorolhatók. A többi 159 összefüggést szubmodellek határozzák meg, amelyeket a blokkokkal csak laza kapcsolatok fűznek össze. A blokkok és szubmodellek rendszere egyébként a következő:

1. *blokk*: munkaerő, munkatermelékenység, bérek (14 összefüggés)
2. *blokk*: bruttó népgazdasági termelés (3 összefüggés)
3. *blokk*: külkereskedelem (8 összefüggés)
4. *blokk*: nemzeti jövedelem felhasználása (14 összefüggés)
5. *blokk*: állóalapok újratermelése (9 összefüggés)
 1. *szubmodell*: népesség
 2. *szubmodell*: munkaerő megoszlása a termelő ágazatokban
 3. *szubmodell*: bruttó népgazdasági termelés
 4. *szubmodell*: import
 5. *szubmodell*: export
 6. *szubmodell*: a lakosság pénzkidadásai
 7. *szubmodell*: átlagbérek
 8. *szubmodell*: bruttó beruházások a termelő ágazatokban
 9. *szubmodell*: állóalapok újratermelése
 10. *szubmodell*: munkatermelékenység

A modell 207 összefüggése közül 146 sztochasztikus egyenlet és 61 identitás; a szimultán „központi” modell magvát képező 48 összefüggés közül 30 a sztochasztikus egyenletek száma. 116 sztochasztikus egyenletet tehát a szubmodellek tartalmaznak.

Az egyes egyenleteket és változókat a 2. fejezet mutatja be, míg a specifikáció gazdasági hátterét a 3. fejezet tárgyalja, a blokkok fenti sorrendjében haladva.

A munkaerő alakulásában a népességutánpótlás játszik nagy szerepet, de ez utóbbi ugyanakkor a fogyasztók létszámát is növeli. A modellben döntő fontossága van a munkatermelékenységnek; a nem-termelő szektor munkaerő-foglalkoztatottságát a termelő szektor termelékenységéé határozza meg, bár a termelékenység emelkedését a foglalkoztatottság növekedése csak lassabban követi. A munkaerő népgazdasági ágak szerinti alakulását a megfelelő szubmodell egyenletei magyarázzák. Ugyancsak a termelékenységtől függ az átlagbérek alakulása is, bár a becslült eredmények szerint a bérek emelkedése a termelékenységhez képest eléggé rugalmatlan. Az első blokk határozza meg a nem-bérjellegű jövedelmek, a nyugdíjak és bruttó pénzbevételek alakulását is.

A bruttó terméket a modell a komponensek összegéből identitás segítségével határozza meg. A komponensek közül sztochasztikus összefüggés írja le az anyagfelhasználást és az amortizációt (ez utóbbinak magyarázó változója a termelő ágazatok átlagos állóeszközállománya, amelyet az 5. blokk fejt ki; így ez a változó biztosítja a visszakapcsolást a 2. blokk felé). A bruttó nemzeti termék harmadik komponensét, a megtermelt nemzeti jövedelmet adótnak, a modell szempontjából exogén változónak tekinti a modell. Ennek a szokatlan eljárásnak a magyarázata a termelékenységnek a modellben elfoglalt központi szerepével, illetve a népgazdasági egyensúlynak a modellben szánt szerepével függ össze. A termelékenységet (y_1) ugyanis mint a termelő erők jelenlegi fejlettsége mellett produkálható nemzeti jövedelem és a termelő ágazatok foglalkoztatottsági létszámának hányadosát tekinti. A főbbfokozatú becsülés során azonban az interdependens kapcsolatok felhasználásával (az 5. és 2. blokk bekapcsolásával) iteratív módszerrel határozzák meg a nemzeti jövedelmek azt a volumenét (2. blokk), amikor az 1. blokkban (az exogénnek vett nemzeti jövedelem alapján) számított munkatermelékenység megegyezik az 5. blokk alapján (a felszereltség függvényeként) számított munkatermelékenységgel; vagyis amikor a gazdaságban egyensúly áll fenn.

A külkereskedelmi blokk és a 2. blokk közötti interdependenciát elsősorban az biztosítja, hogy az export meghatározója a bruttó nemzeti termék. A külkereskedelmi blokk specifikációja érdekes eszmei konstrukció. A belföldi folyóáron értékelte export deviza-márkában kifejezette értéke határozza meg mind a szocialista, mind a nem-szocialista viszonylatú exportot; majd a szocialista importot a szocialista, a nem-szocialista importot a nem-szocialista országokba irányuló export határozza meg. Ebben az utóbbi egyenletben azonban az importárindex is szerepel magyarázó változóként. Ezen túlmenően a szerző azt a kérdést is vizsgálja: kielégíti-e az exporttal ekként fedezett import a belföldi szükségletet? Erre az import-szubmodell segítségével keres választ a következőképpen: a belföldi áron számított import nyersanyagimportból, a beruházási javak importjából és a fogyasztási cikkek importjából tevődik össze. Mindhárom komponenset más-más blokkba ill. szubmodellbe tartozó magyarázó változók függvényeként becsüli. Így összehasonlítási lehetőség kínálkozik a külkereskedelmi blokkban meghatározott, deviza-márkáról visszaszámított import és a leírt módon becsült import között, s a fenti kérdésre az összehasonlítás hivatott felelni.

Az export növekedését a modell a nemzetközi munkamegosztásban való fokozott részvételre és a nem-szocialista viszonylatú importárak emelkedésére vezeti vissza. Ez utóbbit csak az export fokozásával lehet kiegyenlíteni: ennek előfeltétele pedig az exportban döntő súllyal szereplő ágazatok bruttó termékének a növelése. Ez ismét a beruházások elosztásának függvénye: ezeket az összefüggéseket a modell „bruttó termelés” szubmodellje számszerűsíti, míg a kiemelt fontosságú, exportigényes ágazatok bruttó termelése és a népgazdaság exportja közötti összefüggést az export-szubmodell határozza meg.

A népgazdasági modellezés szempontjából további fontos kérdés a felhalmozás — fogyasztás-arány. A lakosság fogyasztását a modell elsősorban a korábbi időszakbeli fogyasztástól és a lakosság nettó pénzbevételeitől teszi függővé. (A megtakarításoknak mint további magyarázó változónak a bekapcsolása a nyilvánvaló multikollinearitás folytán inszignifikáns eredményekhez vezetett.) A felhalmozást identitás segítségével határozza meg a modell.

A kiskereskedelmi áruforgalmat tíz árucsoportra bontva vizsgálják a „lakosság pénzkidása” szubmodellben. Különböző (összesen hat) függvénytípussal kísérleteztek, és az eredmények azt mutatták, hogy az egyes árucsoportok összefüggései más-más típusú függvénnyel voltak jól közelíthetők. A vizsgálat kiterjedt az egy főre jutó pénzbevétele és az egy főre jutó fogyasztás összefüggéseire is.

Az állóalapot újatermelésének alapösszefüggése olyan identitás, amely szerint a folyóáron értékelt bruttó beruházások a termelő szektorban a nettó beruházások és az amortizáció összegével egyenlők. Ezt a két komponenszt a modell 4. és 2. blokkja sztochasztikus egyenletek formájában már meghatározta. A modell egyébként az állóalap- és beruházási jelenségek elemzésében igen finom megkülönböztetéseket tesz. Így megkülönbözteti a befejezett beruházások fogalmát (a beruházási ráfordítások és az előző évi be nem fejezett beruházásoktól téve függővé ezeket); a működő (aktív) beruházásokat („Grundfondszugang”) valamint az állóalapon növekményeket („Grundfondszuwachs”). A gondolati konstrukció szerint a működő beruházások a befejezett beruházásoktól függenek; az állóalap-növekmény pedig a működő beruházások és a ki-selejtezés különbsége (utóbbiak ismét sztochasztikusnak függenek az előző évi átlagos állóeszközállománytól). Hogy a beruházások és állóalapot kérdéstömege milyen súllyal szerepel a modellben, mutatja az, hogy a „bruttó beruházások elosztása” szubmodell 15 összefüggést, az „állóalapot újra-

termelése” szubmodell 52 összefüggést tartalmaz, amelyek szektor-szintű összefüggésekre világítanak rá. Ezzel kapcsolatban részletesen kitér a szerző az osztott késedelem (distributed lag) problémakörére és megoldásaira is.

A paraméterbecsléssel foglalkozó negyedik fejezet a kérdéskomplexum tömör, szabatos és áttekinthető összefoglalása. Mint-hogy a modell 1. blokkja nem-lineáris összefüggést is tartalmaz (termelékenységi), iteratív becslés alkalmazására volt szükség. A fejezet kitér az alkalmazott tesztekre, az autokorreláció és a multikollinearitás problémájára. A kétfokozatú becslés során a szabadságfokok biztosítása érdekében főkomponenseket alkalmaztak. A szubmodellek paramétereit, amelyeknek a blokkokhoz való szorosabb kapcsolása még a jövő feladata, csak a legkisebb négyzetek klasszikus módszerével becsülték. Úgy találták egyébként, hogy a főkomponensekkel való becslés a klasszikus módszerrel végzett becslés eredményét átlagban 5 százalékkal javította.

A mű ötödik fejezete az előrejelzéssel foglalkozik, és bemutatja az 1974. évi ex post becslés eredményeit. Itt kerül sor a gazdasági egyensúly vizsgálatára is. Ehhez felhasználják a modellben kétféle módon számított termelékenységi mutatót. A nemzeti jövedelem/foglalkoztatottak aránya (y_1) a ténylegesen adott, a felszereltség függvényeként becsült termelékenység (y_2) a gazdaság potenciális termelékenységét becsüli. Egyensúly akkor áll fenn, ha $y_1 = y_2$. A továbbiakban a modellel végezhető szimulációs kísérletekkel, a modell tervezési célú felhasználásával és továbbfejlesztésével foglalkozik a szerző. A művet a szakirodalom alapos ismeretéről tanúskodó Irodalomjegyzék zárja.

NYÁRY ZSIGMOND

BERGSTROM, A. R., CATT, A. J. L., PESTON, M. H., SILVERSTONE, B. D. J. (szerk.): *Stability and inflation*. New York, 1978. John Wiley. 323 p.

A néhány évvel ezelőtt elhunyt *A. W. H. Phillips* tiszteletére írott tanulmányokat tartalmazza a kötet. Phillips munkásságát elsősorban az úgynevezett Phillips-görbe alapján ismerik a világ közgazdászai. E görbe azt fejezi ki, hogy a munkanélküliség mértéke és az infláció mértéke között függvényösszefüggés van, minél nagyobb a munkanélküliség, annál kisebb az infláció, és megfordítva. Ezt az összefüggést gyakran idézik gazdaságpolitikusok is, amikor az utóbbi években a tőkés országokban együttesen jelentkező meggyorsult infláció

és megnövekedett munkanélküliség ellen próbálnak intézkedéseket hozni. Phillips gondolata a keynesi közgazdaságtanból fejlődött ki. Ma azonban a keynesi elmélet más elemeivel együtt sokan kétségbevonják érvényességét a tőkés országok jelenlegi körülményei között.

A tanulmányok első része a Phillips görbével foglalkozik. Igen sokan tanulmányozták a görbe konkrét alakját ökonometriai módszerekkel, mert — ha valóban létezik az összefüggés — annak megismerése nagy segítséget nyújthat a gazdaságpolitikusoknak. Számos tanulmány bírálja azonban ezt az elgondolást. *Lipsej* tanulmánya átfogóan ismerteti a Phillips-görbe helyét a makroökonómiai modellekben. *Baumol* igen érdekes tanulmányában kifejti, hogy egy olyan gazdaságban, ahol a kereslet meglehetősen kiszámíthatatlanul ingadozik, és ahol a bérek az emelkedés irányában sokkal nagyobb rugalmasságot mutatnak, mint a csökkenés irányában, a várt átlagos béremelkedési ütem összefügg a foglalkoztatás szintjével. Más szóval létezhet egy hosszútávú Phillips-görbe.

A második részben levő tanulmányok gazdaságpolitikai kérdésekkel foglalkoznak. Phillips annak idején kimutatta, hogy látszólag ésszerű gazdaságpolitikai intézkedések hogyan okozhatják a gazdasági rendszer stabilitásának felborítását, mert figyelmen kívül hagyták azoknak hosszútávú dinamikus hatásait. *Turnovsky* és *Pitchford* tanulmányai szemléltetik, mennyire sok szempontot kell a gazdaságpolitikák kidolgozásánál figyelembe venni, és ezért milyen könnyen előfordulhat, hogy azok nem-kívánt negatív hatásokat eredményeznek. A kötet utolsó része Phillips egy eddig kiadatlan tanulmányát tartalmazza.

A. R.

LAND, K. C. — SPILERMAN, S. szerk.: Social indicator models. New York, 1975. Russel Sage Foundation 411 p.

A kötet egy 1972-ben tartott konferencia tanulmányait tartalmazza. Témájuk: a társadalmi jelenségek modellezése a matematikai közgazdaságtani modellek mintájára.

A tanulmányok három csoportra oszthatók. Néhány közülük a társadalmi jelzőszámok és a belőlük felépített modellek elvi és elméleti kérdéseivel foglalkozik. *Land* a társadalmi jelzőszámokat úgy definiálja, mint a társadalom valamely lényeges jellemzőjét leíró olyan statisztikai adatot, mutatót, amely szükség szerint csoportokra, (például társadalmi csoportokra), amelyből idősorok állnak rendelkezésre

(hogy a tendenciákat meg lehessen figyelni), és amely egy társadalmi modell alkotóeleme lehet. A modellekben szerepelnek a politika által befolyásolható instrumentális változók, egyéb exogén változók, továbbá eredmény vagy cél változók, amelyek vagy a társadalmi célok megközelítését, vagy a társadalmi folyamatok és politikák egyéb hatásait fejezik ki.

A második csoportba sorolhatjuk a különböző elméleti modellek és matematikai statisztikai módszerek bemutatásával foglalkozó tanulmányokat. Jól érzékeltek, mennyire változatos módokon próbálják a szociológusok és demográfusok a társadalmi jelenségeket modellezni. Egyes szerzők saktáblaszerű „átmeneti” modelleket használnak, amelyek kimutatják a népeség áramlását különböző kategóriák (például különböző típusú iskolák, vagy különböző társadalmi csoportok) között egy év alatt. Az átmeneti valószínűségek stabilitásának feltételezésével hipotetikus előrebecsléseket lehet készíteni, továbbá meg lehet vizsgálni bizonyos átmeneti valószínűségek változásának hatását a folyamatok végeredményére, illetve — megfordítva — a végeredményt képviselő vektor változásának (például a foglalkozási szerkezet változásának) hatását a kategóriák közötti mozgásra. Mások többváltozós regressziós egyenleteket és azoknak továbbfejlesztett változatát, az útmodelleket használnak. Tartalmaz a kötet egy részletes leírást a loglineáris elemzés módszeréről, amely különösen alkalmas a megismételt adatfelvételek elemzésére, mert különválasztja az időnek, a szerkezeti változásoknak, stb. hatását a megfigyelt jelenségre.

Sok tanulmányban kifejeződik az a gondolat, hogy a társadalmi jelzőszámok számítására és a modellek felépítésére legalkalmasabb adatforrások az egy-egy jelenségre vonatkozó megismételt adatfelvételek. Ezeket leginkább a folyamatok lakossági adatfelvételi rendszer keretében hajtják végre. Bár a módszertani jellegű tanulmányok is tartalmaznak konkrét példákat, a kötetben négy olyan tanulmány is szerepel, amelyek fő célja egy-egy jelenség vizsgálata, és a módszertan csak ezt a célt szolgálja. Ezek a jelenségek: a nők kereső munkavállalásával kapcsolatos vélemények alakulása (egy 1956. és egy 1971. évi felvétel alapján), a nők foglalkozási összetételének változása, különös tekintettel a férfiakhoz viszonyított hátrányos helyzetre (négy népszámlálás alapján), a fehér-fekete kereseti különbségek alakulása (az 1960-as években végzett öt adatfelvétel alapján), és a társadalmi mobilitás változása (az 1962. és az 1973. évi felvétel alapján).

A. R.